

Szakkönyvtár a holnap határán

3. rész: Az egészségügyi, az akadémiai kutatóintézeti és az egyéb szakkönyvtárak Magyarországon*

RÓZSA Dávid

Az egészségügyi szakkönyvtárak

A szakkönyvtári szcéna legszervezettebb és leginkább „látható” szereplői közé tartoznak az egészségügyi könyvtárak, amelyek közé egyetemi (központi, kari és tanszéki), országos intézeti, kórházi, kutatóintézeti és gyógyszergyári gyűjteményeket sorolunk. A mai együttműködés előzményének az orvostudományi szakkönyvtári hálózat és koordinátora, az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ 1960-as létrehozása tekinthető.¹ Az egészségügyi szakkönyvtárak 1996 óta önálló szakmai szervezetbe tömörülnek Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége (MOKSZ) néven, amely biztosítja a tervszerű egyéni és csoportos továbbképzési lehetőséget, konferenciákat rendez, próbáhozáférést

* A cikksorozat első része a Könyvtári Figyelő 2016. 3. számában (313–326. p.), második része a lap 2016. 4. számában (471–487. p.) jelent meg. Köszönöm Alexi Annának, Amberg Eszternek, Balla Péternének, Benyovszky Máriának, Debreczeniné Hajas Ildikónak, Elek Juditnak, Gerencsér Juditnak, Gerle-Kiss Évának, Kóródy Juditnak, Kutnyánszky Anikónak, Nagy Gábornak, Sándor Gertrudnak, Wittinghoff Juditnak és Záhonyi Lászlónak, hogy adataikkal, könyvtárlátogatásaim során nyújtott információikkal segítségemre voltak a tanulmány elkészítésében. Köszönöm továbbá Monok Istvánnak, hogy lehetővé tette részvételemet az MTA-kutatóintézetek könyvtárosainak 2017. február 23-ai találkozásán. A cikk esetleges tévedéseiért, hiányosságaiért kizárólag én vagyok felelős. A sorozat negyedik, befejező része a KSH Könyvtár tevékenységének bemutatásával a Könyvtári Figyelő következő számában jelenik meg.

intéz a nagy nemzetközi cikkadatbázisokhoz, és saját honlapot üzemeltet.² 2004-től kibocsátott hírlevele 2009 óta az *Orvosi Könyvtárak* címet viseli, és az elmúlt években lektorált szakfolyóirattá vált. 2013-ban megkezdődött a közös katalógus³ kiépítése is, amelyhez 2014-ig negyvenkét könyvtár csatlakozott (köztük huszonhét olyan, amelynek nincs saját integrált könyvtári rendszere).⁴

Az orvosi szakkönyvtárak száma a rendszerváltás utáni húsz évben 40%-kal csökkent, a kórházi könyvtáraknak pedig több mint a fele megszűnt. (Nem meglepő, de figyelemre méltó tény, hogy a képzőhelyhez kötődő könyvtárak vészelték át a legjobban ezeket az évtizedeket.) A 2009-ig gazdasági társasággá alakult kórházak 60%-ában nem maradt könyvtár, hiszen a fenntartók általában ezek megszüntetésével vagy költségvetésének megnyirbálásával reagáltak a megszorításokra. A területi eloszlás is igen kedvezőtlen, az eleve gyengébben ellátott vidék időközben szinte „elkönyvtártalanodott”. A MOKSZ 2011-es adatai szerint az orvosi könyvtárak közel negyede Közép-Magyarországon, ebből egy kivételével mindegyik Budapesten helyezkedett el.⁵ 2009 és 2016 között tovább súlyosbodott a helyzet: az akkori 178-ból mára 103 orvosi könyvtár maradt. Ez az 1990-es 279-nek mindössze a 37%-a.⁶

Vasas Livia és *Palotai Mária* 2014-es felmérésére adatot szolgáltatott hatvanhat gyűjtemény közül ötnek a működése szünetelt, kilenc volt nyilvánosan látogatható. Ötvenhárom tartott fenn az állam, kettőt az egyház, egyet az önkormányzat, tízet valamilyen egyéb szervezet. Néhány kórház két telephelyen is működtetett könyvtárat (például az Egyesített Szent István és Szent László Kórház–Rendelőintézet és a Péterfy Sándor Utcai Kórház–Rendelőintézet és Baleseti Központ Budapesten). A szakképzett könyvtárosok számát 250 és 300 fő közé becsülték, de a legtöbb helyen csak egy fő teljesített szolgálatot, sokszor ő sem teljes munkaidőben. A könyvtárak átlagosan 27,8 órát tartottak nyitva egy héten, tizenöt könyvtár negyven órát is. Összesített állományuk mintegy hatszázezer kötetet számlált, de csak tíz könyvtárban őriztek több mint húszezer példányt. Mindössze tizenkilenc helyen volt egyáltalán éves beszerzési keret. 2009-ben a könyvtárak 56,5%-a tudott külföldi folyóiratokat, 37,7%-a teljes szövegű vagy bibliográfiai adatbázisokat vásárolni; 2011-re ez a két szám 34, illetve 30%-ra csökkent. 2014-ben átlagosan tizennyolcra volt tehető a megrendelt kurrens magyar folyóiratok száma, és csak nyolc könyvtárban tudtak előfizetni online folyóiratokra. Több in-

tézménybe egyáltalán nem jutottak el a szaklapok.⁷ (A beszerzési anomáliák egyáltalán nem új keletűek: a „devizás szakirodalom” folyamatos drágulása miatt a folyóirat-megrendelések száma évtizedekkel ezelőtt is évről évre csökkent; míg 1965-ben az orvostudományi könyvtári hálózat összesen 7326 folyóirat-évfolyamra fizetett elő, addig 1966-ban csak 6471-re. Igaz, a körülbelül 1300-féle cím az akkor értékesnek tekintett folyóirat-irodalom nagyjából felét felelte.)⁸

A MOKSZ 2015-ös kérdőíves felmérését ötvenegy orvosegyetemi, országos intézeti és kórházi könyvtár töltötte ki. A könyvtárra fordított éves keretről huszonhárom nyilatkozta, hogy csökken, huszonkettő, hogy stagnál. (Egy helyen nincs ilyen keret.) A nyitvatartási idő átlaga megközelíti a 38 órát. A szolgálatot teljesítő könyvtárosok túlnyomó többsége szakirányú felsőfokú, kisebb, de jelentékeny része nem szakirányú felsőfokú végzettséggel rendelkezik. A válaszadók 48%-a teljes munkaidejét könyvtári tevékenységgel töltheti, 42%-a legalább a felét. Az egyéb teendők között megtaláljuk az oktatást, a prezentációkészítést, a másolást, a kiállítás- és rendezvényszervezést, a pályázatfigyelést, a beteglátogatást, az irat-, a kórlap- és a levéltárkezelést, a titkári tevékenységet, a számlázást és sok egyebet. A friss szakirodalom beszerzésében fenntartótípustól függően óriási szórást mutatkozik: a kórházi könyvtárakba például csak átlagosan öt, az országos intézeti gyűjteményekbe csak tizenhat külföldi folyóirat jut el, míg az összes intézmény átlaga harmincegy. Huszonhárom helyen vásárolnak, kilenc könyvtárban elő is állítanak valamilyen adatbázist. Bár negyvenegyen jelezték, hogy van integrált könyvtári rendszerük, huszonegy helyen egyáltalán nincs feldolgozva az állomány. 10–30%-os a feldolgozottság hét, 80–100% tizenkilenc könyvtárban. A bibliotékák bő kétharmadának nincs saját honlapja, de majdnem ugyanennyinek biztosítanak megjelenési lehetőséget a fenntartó intranetes felületén. A megkérdezettek a fenntartói érdektelenséget nevezték meg a legnagyobb problémának, de többen panaszkodtak a leterheltségre, a folyamatos költöztetésre és a beszerzések decentralizáltságára is (a szakkönyveket ugyanis sokszor a gyógyszercégek segítségével vetetik meg az osztályok, így kerülve meg a könyvtárat). A felhasználók (intézményi dolgozók, orvosok, egészségügyi szakdolgozók, egyetemi hallgatók) húsz könyvtár jelzése szerint főleg személyesen, tizennyolc esetben jobbára házon belül, de az irodából veszik igénybe a szolgáltatásokat. A legtöbben irodalomkutatót és cikkbeszerzést kérnek a könyvtárostól.⁹

Ahogy a felmérésből is láthattuk, az egészségügyi könyvtárak ellátandó feladatainak mennyisége folyamatosan gyarapodik. A fennmaradás kulcsa azonban esetükben is az, hogy ne fogadják el, „*hogy erőnkől úgymond csak »tűzoltó jellegű« munkára futja*”,¹⁰ találják meg a kitörési pontokat, és végezzék proaktív módon tevékenységüket. A Zala Megyei Kórház Egészségügyi Szakkönyvtárának munkatársai elektronikus dokumentumtárat építenek a fenntartó számára releváns szakmai módszertani irányelvekből és protokollokból, kezelik a munkatársak publikációs adatait a *Magyar Tudományos Művek Tárában* (MTMT), gyűjtik publikációikat a saját fejlesztésű *Tudományos Előadások és Közlemények Adattárában*, szakirodalmi ajánlatokat adnak az orvosoknak, tájékoztató előadásokat és akkreditált tanfolyamot tartanak, levelezőlistát üzemeltetnek, és könyvtárbaráti kört szerveznek.¹¹

Az akadémiai kutatóintézeti könyvtárak

A Magyar Tudományos Akadémia (MTA) kutatóintézeti hálózata kiépítésének megkezdése a rövid életű Magyar Tudományos Tanácshoz köthető, amely 1948–1949 folyamán dolgozta ki az ehhez szükséges fejlesztési koncepciót. Az 1950-es alapítási és átszervezési hullám eredményeként az MTA harminchárom önálló kutatóintézményt (huszonnégy intézetet, öt laboratóriumot és négy kutatócsoportot) működtetett 1957-ben.¹² A hálózat legutóbbi, az MTA 182. közgyűlésén nagy többséggel megszavazott reorganizációja után 2012-től harminckilenc kutatóintézet került a tíz kutatóközpont valamelyikének irányítása alá, és öt maradt önálló.¹³

A kutatóintézeti könyvtárak „*a honi tudományos munkát elősegítő műhelyek, s legfőbb feladatuk az alap kutatások szolgálata. [...] céljuk az adott tudomány(ág) szakirodalmának [...] teljességre törekvő összegyűjtése*”.¹⁴ Legtöbbjük az 1945 és 1965 közötti két évtizedben, néhány száz kötetes állománnyal jött létre. Közvetlenül a rendszerváltás előtt, 1988-ban még negyvennyolc működött. Az 1980-as évtized még nem hozott érzékelhető változást a létszám adatokban: 1982-ben 134 főfoglalkozású és 49 részmunkaidős (összesen 183), 1987-ben 125 főfoglalkozású és 60 részmunkaidős (összesen 185) könyvtáros dolgozott ezekben a gyűjteményekben. A nagy visszaesés itt is a politikai-gazdasági átalakulás idején következett be: 1993-ban már csak 96 főfoglalkozású és 56 részmunkaidős könyvtárost számlált a könyvtárak szakszemélyzete.¹⁵

Az elmúlt évek szervezeti változásai a könyvtárakat sem hagyták érintetlenül. 2013 óta tíz gyűjteménynek kellett székhelyet változtatnia (a Várból kiköltöztetett könyvtárak a Humán Tudományok Kutatóházában kaptak önálló szárnyat), amit minden esetben állományapasztás előzött meg. A Természettudományi Kutatóközpontban ma már nincs könyvtár. Az intézményhálózat könyvtárosainak teljes munkaidőre vetített létszáma a 2011-es 78,5-ről 2017-re 51,3 főre esett vissza. A 2011-es öttel szemben 2017-ben egyik akadémiai kutatóintézeti könyvtár sem látogatható az „utcaról”, engedély nélkül. A harminchárom gyűjtemény közül húsz korlátozottan nyilvános, tíz nem nyilvános, három nem szolgáltatott információt erről. A több mint egymillió összesített könyvállomány kétharmadát a bölcsészet- és a társadalomtudományi könyvtárak őrzik. Szintén ezek járattják a 17 400 folyóiratcím több mint kétharmadát. A legnagyobb muzeális (1851 előtti) kollekción a Bölcsészettudományi Kutatóközpont (BTK) Irodalomtudományi Intézete, a Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont (CSFK) Konkoly Thege Miklós Csillagászati Intézete, a BTK Történettudományi Intézete, a Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Regionális Kutatások Intézetének (KRTK RKI) pécsi fiókja és a Társadalomtudományi Kutatóközpont (TK) tartja fenn. Matematikai és természettudományi területen 5300, az élettudományban 54, a bölcsészet- és a társadalomtudomány terén 9991 kötet sorolható ebbe a körbe. (Ezekről központi nyilvántartást fognak vezetni.) A könyvtárak állományát hetvennégy könyv- és hét kézírathagyaték is gazdagítja. A retrospektív konverzió eredményeként az állomány legalább felének bibliográfiai adatai elektronikusan visszakereshetők a CSFK Földrajztudományi Intézetében, a Rényi Alfréd Matematikai Kutatóintézetben, a Wigner Fizikai Kutatóközpontban, a BTK Zenetudományi és a BTK Régészeti Intézetében, az Agrártudományi Kutatóközpont Talajtani és Agrokémiai Intézetében, a KRTK RKI pécsi és győri intézetében, valamint a Nyelvtudományi Intézetben. A használt könyvtári szoftverek köre szűkült az elmúlt hat évben: az akkori hét termék helyett ma már csak három alkalmaznak. Huszonhét könyvtárban *HunTéka*, kettenben *Corvina*, egy helyen *Aleph* működik. Három intézményben ugyanakkor még ma sincs elektronikus katalógizáló rendszer.

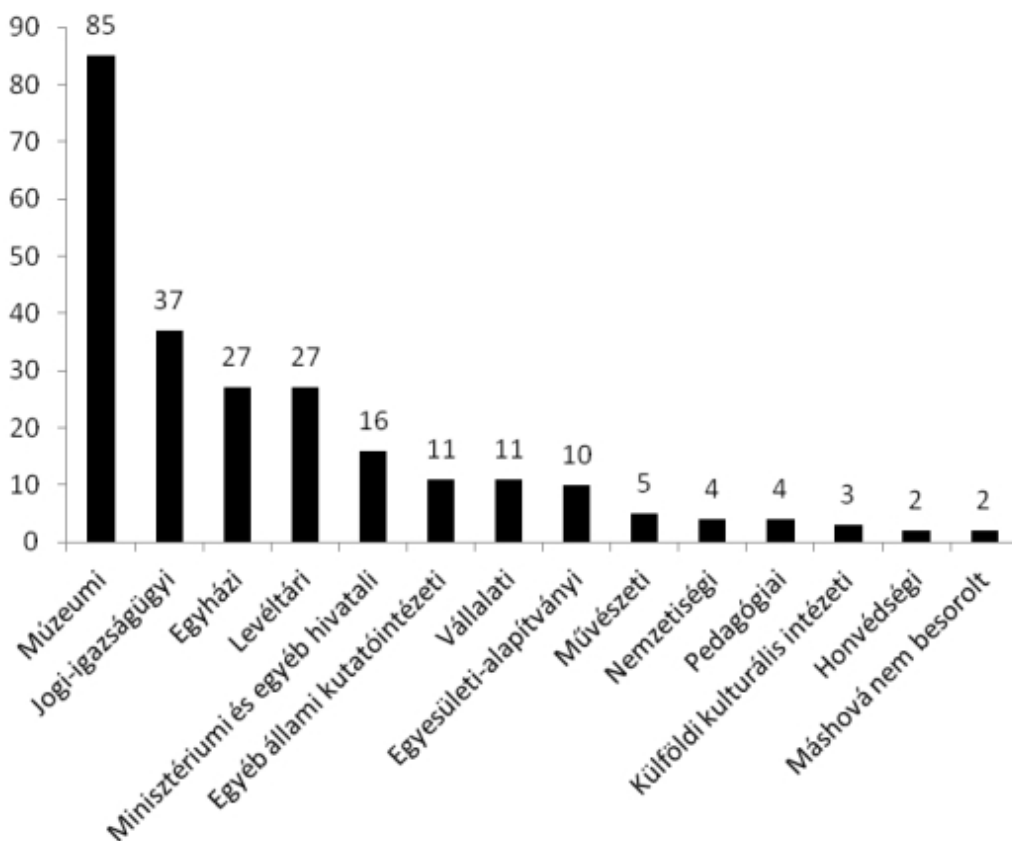
Hosszabb távon nemcsak a könyvtárosstátuszok eltűnése, hanem a tipikus könyvtárosfeladatok „kiszervezése” is veszélyt jelenthet. Az MTMT-adminisztrációt a kutatóhelyek kétharmadában a könyvtárosok látják

el, de a publikáció- és az idézettséggyűjtés terén kedvezőtlenebb a helyzet: az intézetek közel felében nem tartanak igényt ezekre a könyvtári szolgáltatásokra.¹⁶ A Történettudományi Kutatóintézetnek például önálló szervezeti egysége, bibliográfiai témacsoportja van erre a célra, a TK-n pedig a Kutatási Dokumentációs Központ végzi a kutatási adatok menedzsmentjét. A kutatóintézeti könyvtárak évtizedekig fennállt hálózati működési rendje az ezredfordulóra felbomlott. Ennek következtében egyelőre nincs összehangolt digitalizálási és raktározási politika. Az MTA Könyvtár és Információs Központ (MTA KIK), amelynek stratégiai célja a hálózati központi szerep visszaállítása, digitalizálja ugyan a Nyelvtudományi Intézet és a CSFK Földrajztudományi Intézetének anyagait, a kutatóintézetek nagy többsége egyelőre mégis saját úton jár. Az általuk épített szakértői keretrendszerek azonban nem helyettesíthetik a központi

repozitóriumokat. Az MTA KIK az állományba vett, de ritkábban használt intézeti dokumentumok raktározása terén is felajánlotta segítségét.¹⁷

Az egyéb szakkönyvtárak

Korábban már jeleztem, hogy az „egyéb” mind közül a legváltozatosabb szakkönyvtári kategória. Az ide tartozó (és más statisztikai csoportokból átszent) bibliotékák osztályozása többféleképpen megoldható feladat. Én a vegyes megoldás mellett döntöttem, azaz a fenntartói és a szakterületi szempontokat egyaránt igyekeztem figyelembe venni. A statisztikai kimutatásban egy könyvtár csak egy csoportban szerepelhet, ezt az elvet azonban nem érvényesítem a leíró elemzésben. Az alábbiakban a tizennégy csoportból négyről beszélek részletesebben, és külön alfejezetet szentelek a Könyvtártudományi Szakkönyvtárnak.

1. ábra

A statisztikai jelentést készítő egyéb szakkönyvtárak száma 2015-ben, a minisztériumi statisztika alapján (n = 244)

Forrás: saját szerkesztés A magyarországi könyvtárak statisztikai adatai. 2015 (<http://ki.oszk.hu/sites/ki.oszk.hu/files/stat15.xls>) alapján

A jogi-igazságügyi szakkönyvtárak

A jogi könyvtári információs rendszer tagjainak feladata, hogy segítsék a jogalkotást, a jogalkalmazást és a jogtudomány oktatását. Fő célközönségüket ennek megfelelően a jogtudomány művelői, oktatói és hallgatói, a bíróságok munkatársai (bírák, titkárok, fogalmazók és más igazságügyi alkalmazottak), az ügyvédek, az ügyészek, a jogtanácsosok, a közjegyzők, az önkormányzati és a rendőrségi dolgozók jelentik. Az OGYK mint országos feladatkörű jogi szakkönyvtár mellett a jogi-igazságügyi szakkönyvtárak közé sorolandók a tudományos-kutatóintézeti szakkönyvtárak (az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Könyvtára, a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala Freckay János Szakkönyvtára, a Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézet Szakkönyvtára és az Országos Kriminológiai Intézet Könyvtára), a jogi kari és az igazságügyi könyvtárak. Utóbbi körbe tartozik a Legfőbb Ügyészség Könyvtára, az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala Könyvtára, az Alkotmánybíróság Könyvtára, a Budapesti Ügyvédi Kamara Könyvtára, a Magyar Országos Közjegyzői Kamara Könyvtára, valamint a bírósági (ítélőtáblai, törvényszéki, járás-, kerületi, közigazgatási és munkaügyi bírósági) könyvtárak huszonhét bázis- és százharmincegy letéti gyűjteményből álló, 2900 bírót és 12000 igazságügyi alkalmazottat szakirodalommal ellátó hálózata. Ennek két „vezérhajója” az Országos Bírósági Hivatal Magyar Igazságügyi Akadémia (OBH MIA) Könyvtára és a Kúria Tóry Gusztáv Jogi Szakkönyvtára.¹⁸

A 2015-ös könyvtári statisztikában harminchét nem felsőoktatási profilú, kivétel nélkül nem nyilvános jogi-igazságügyi szakkönyvtárat találunk. (Az Alkotmánybíróság Könyvtára és a két kamarai könyvtár nem szolgáltatott adatot.) Ezek közül mindössze négyben nem dolgozott könyvtáros szakképesítésű munkatárs: két intézményben más végzettségű személy töltötte be a könyvtáros munkakört, kettőben egyéb alkalmazott látta el a könyvtár felügyeletét. Huszonkilenc gyűjteményben dolgozott egy, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság Szakkönyvtárában és a Zalaegerszegi Törvényszéken kettő, a Kúrián három, a Fővárosi Törvényszéken pedig öt szakképzett könyvtáros. Ez utóbbi a legnagyobb foglalkoztatott, összesen tizenegy alkalmazottal. A legtöbb, huszonhét jogi szakkönyvtár fizikai létszáma egy fő, és a huszonhétből is csak tizenhatan tudják teljes munkaidejüket a könyvtárnak szentelni. Ez – különösen ott, ahol kiegészítő dolgozik – éppen csak a

kölcsönzések lebonyolítására, esetleg a gyűjtemény példányadatainak elektronikus regisztrálására elegendő, a korszerű gyűjteménymenedzsmentet nem teszi lehetővé. Mindez az adott környék könyvtárügyére is kihatással lehet: ahol tervszerűen gyarapított, jól gondozott bírósági gyűjteményt tartanak fent, ott könnyebb együttműködést kialakítani a települési könyvtárral – a zalaegerszegi megyei könyvtár például felhagyott jogi részlege fejlesztésével, és igény esetén a bíróságról kéri át a szakirodalmat.

Részint a legtöbb helyen nem létező beszerzési keret számlájára írható, hogy a bírósági szakkönyvtárakban is egyre inkább tért hódít az elektronikus információ, ugyanakkor a hagyományos dokumentumokra is komoly igény mutatkozik. A bírósági könyvtárak összesített dokumentumállománya meghaladja a 384 000 kötetet, amiből a legnagyobb szolgáltató, a Fővárosi Törvényszék 60 000, a második Kúria 58 000 példánnyal részesedik. Előbbi 1665, utóbbi hatszáz kötettel gyarapította állományát 2015-ben, a bírósági könyvtárak által beszerzésre fordított összeg 31%-ának értékében. (Adalék a területi egyenlőtlenségek kérdésköréhez: a Gyulai Törvényszéken egyetlen fillért sem tudtak beszerzésre fordítani, míg a Debreceni Törvényszék Könyvtára számára kilenc-ezer, a Tatabányai Törvényszék Könyvtára számára nyolcvanezer forint értékben vásároltak dokumentumot.)¹⁹ A bírósági könyvtárak többsége komoly muzeális értékű anyagot is őriz; a Kúria régi, 1800 előtti évszámozású könyveinek tára például százhetven kötetből áll, amelyek közül a legrégebbi 1568-ban látott napvilágot.²⁰

A bírósági szakkönyvtárak a hazai közgyűjteményi szféra egyik legszervezettebb csoportját alkotják. Első országos konferenciájukra 1998-ban, a másodikra 2004-ben került sor Zalaegerszegen. (Az országban elsőként egyébként az itteni bíróságon alkalmaztak főállású könyvtárost 1994-ben.) Mindkét szakmai találkozót a könyvtárak körében végrehajtott kérdőív felmérés előzte meg. Hosszas előkészítő munkát követően végül 2011-ben megalakult az MKE Jogi Szekciója.²¹ Hasonlóan jelentős fejlemény, hogy a bírósági könyvtárak 2006 óta hálózatba tömörülve végzik tevékenységüket, amelynek koordinálásáért az akkor létrehozott Magyar Bíróképző Akadémia, illetve 2012 óta utóda, az OBH MIA felel. Ennek Tudományszervezési és Dokumentációs Osztálya a bírósági könyvtárak együttműködésének módszertani központja és a bírósági könyvtári rendszer üzemeltetője. A dokumentumfeldolgozás, a kölcsönzés, a könyvtárközi kölcsönzés és a saját hálózaton belül

zajló elektronikus másolatküldés alapja a közösen épített katalógus.²² (Az ebből történő szolgáltatás színvonalát is döntően meghatározza, hogy 2015 januárjára befejeződött a Kúria teljes könyvanyagának elektronikus feltárása.)²³

A bírósági integrált könyvtári rendszer fejlesztési koncepcióját a Kúria Töry Gusztáv Jogi Szakkönyvtára dolgozta ki. Ezen alapul az OBH és a Kúria között 2016. október 3-án létrejött megállapodás, amelynek aláírásakor a felek kinyilvánították, hogy a „*hatékony igazságszolgáltatás egyik alapvető feltétele a magas színvonalon működő bírósági könyvtári rendszer*”. A dokumentum rögzíti, hogy a bírósági integrált könyvtári rendszer fejlesztéséhez kapcsolódó stratégiai döntések előkészítése és a vonatkozó módszertani tevékenység koordinálása a Kúria, míg a stratégiai döntések irányítása, meghozatala és végrehajtása az OBH kiemelt feladata.²⁴

A bírósági könyvtárak szakmai együttműködésének keretében 2017 tavaszától több külföldi jogi adatbázis elérhetővé vált az *Elektronikus Információs Szolgáltatás (EISZ) Nemzeti Programon* keresztül; módszertani útmutató készül a könyvtár-statisztikai kérdőív kitöltéséhez; várható a Bírósági Intézményi Tudástár létrehozása is. 2017-es terv a bírósági könyvtárak közös tartalomszolgáltató felületének elindítása a központi bírósági intraneten, a könyvtári elérhetőségek és a közös katalógus mellett folyóiratlelőhely-keresővel, tartalomjegyzék-szolgáltatással, megújuló szakirodalmi ajánlóval és irodalomkutatásokkal.²⁵

A levéltári szakkönyvtárak

A legfrissebb minisztériumi statisztika szerint az országban huszonhét levéltári szakkönyvtár található. Ezek közül a legtöbbet a Magyar Nemzeti Levéltár (MNL) működteti, amióta 2012 októberében hozzácsatolták a megyei levéltárakat. Az egyesülést követően 2013-ban átfogó felmérés készült a könyvjúteményekről. (Ebben a statisztikai összesítőhöz képest nyolccal több könyvtárat találunk: önállóan szerepel a budapesti Levéltártudományi Szakkönyvtár Fiókkönyvtára, az alsózsolcai, a sátoraljaiújhegyi, a komáromi, a nagykőrösi, a kőszegi és a pápai fióklevéltár, valamint a Tolna Megyei Levéltár szakkönyvtára.)²⁶

A minisztériumi statisztikában felsorolt huszonhárom MNL-könyvtárban összesen harminc fő dolgozik, akik közül huszonhárman rendelkeznek könyvtáros szakképzettséggel, négyen egyéb felsőfokú végzettséggel. Baranyában és Sopronban gazdátlan a

könyvtár, de Békésben, a három Bács-Kiskun megyei könyvtárban, Veszprémben és Győrött is csak munkaidejük töredékét tölthetik könyvtári tevékenységgel a gyűjtemények gondozói. A leltárba vett összesen hatszázezer dokumentum közül a legtöbbet a Levéltártudományi Szakkönyvtár őrzi, amelynek 135 ezres állományából kilencszázat tesz ki az elektronikus kiadványok száma. A huszonhárom könyvtár összesen 3,7 millió forintot fordított állománygyarapításra (a borsodi 1,4 milliót, a fővárosi 600, a győri 400 ezret), a cserének és az ajándékozásnak köszönhetően azonban a tárgyévben leltárba vett dokumentumok értéke ennek többszöröse, 13,1 millió forint. A Levéltártudományi Szakkönyvtár 3,3 millióját a borsodi gyűjtemény követi 1,7, majd a vasi és a veszprémi 1-1 millióval.²⁷ A bírósági bibliotékákéhoz hasonló közös katalógus egyelőre nincs, de a feldolgozás elektronizációja egyébként is nagyon lassan terjed: a könyvtárak alig fele rendelkezik integrált könyvtári rendszerrel (a legtöbben TextLibbel, de Aleph, Corvina, Szikla és Szirén is akad, sőt, van, ahol Wordben katalogizálnak), negyede pedig nem végez tartalmi feltáró munkát. A számítógépek életkora többnyire öt és tizenöt év közé esik. Egy kivételével nem nyilvános könyvtárról lévén szó, a levéltári munkatársaknak nyújtott hagyományos szolgáltatásokon kívül csak néhány helyen nyitottak a nagyközönség felé: Nógrádban könyvtári órákat, Szabolcsban könyvtárhasználati foglalkozásokat szerveznek, míg Szolnokon papír- és írástörténeti állandó kiállítás várja az érdeklődőket.²⁸

Magyarország öt városi levéltára közül Budapesten, Székesfehérvárott, Tatabányán és Vácott működik szakkönyvtár. (Utóbbi nem szerepel a könyvtári statisztikában.) Ezek közül Budapest Főváros Levéltárának a könyvtára a legnagyobb 64 000 raktári egységgel. Gyűjtőkora a főváros történetét és intézményeit feldolgozó műveken kívül kiterjed az átfogó történeti munkákra, a statisztikai, jogtörténeti, valamint a levéltártudomány kérdéseivel és a várostörténet-írás módszertanával foglalkozó kiadványokra is. Az állomány teljes egészében visszakereshető az online katalógusban.²⁹ A 7400 kötetes székesfehérvári gyűjtemény gondját egyetlen alkalmazott viseli heti tíz órában.³⁰ A megyei fióklevéltárból 1995-ben önállósodott tatabányai levéltár 9200 kötetének nincs szakképzett kezelője.³¹ Az 1952-ben a Pest Megyei Levéltárba betagozódott és onnan 2004-ben kivált váci levéltár szakkönyvtárának anyaga az 1970-es évek második felétől gyarapodik. Gyűjti a várossal és kistérségével, a Pest megyével és a váci püspök-

ség hajdani uradalmával kapcsolatos dokumentumokat, a fontosabb történet- és levéltártár-tudományi kézikönyveket, továbbá a Duna-parti településekre vonatkozó irodalmat. A 11 000 kötetnyi könyv és folyóirat mellett több mint háromszáz elektronikus dokumentum segíti a kutatók munkáját.³²

Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárának Könyvtára három gyűjteményrészt kezel, amelyek közül kettő külsős kutatók számára is hozzáférhető. A belügyi irattárból 1997-ben átkerült „A”-anyag Horthy-korszakbeli időszaki kiadványokat, cím- és névtárakat, rendőrségi nyomozókulcsokat, jobboldali egyesületi alapszabályokat, egyházmegyei sematizmusokat, közéleti lexikonokat, visszaemlékezéseket és 1956 után született emigrációs lapokat és kiadványokat tartalmaz. A szintén a Belügyminisztériumból származó „állambiztonsági szakirodalom” a belbiztonsági szervek által használt tananyagok (jegyzetek, sorozatok és időszaki kiadványok), állambiztonsági szótárak, szamizdat dokumentumok és a szolgálatok működését meghatározó jogszabályok gyűjteménye. Az intézeti segédkönyvtár kézikönyvei, jelenkor- és diktatúratörténeti monográfiái, valamint társadalom- és történettudományi folyóiratai csak a belső kutatók számára állnak rendelkezésre. A 11 000 kötetes, két teljes állású könyvtáros által felügyelt gyűjteménynek 2015-ben több mint 1200 regisztrált használója volt, ami a korábbi évekhez képest visszaesést jelent ugyan, de így is magasan kiemelkedik a levéltári szakkönyvtárak mezőnyéből.³³

A minisztériumi és hatósági szakkönyvtárak

Az MSZ EN ISO 2789:2003 szabvány szerint a kormányzati könyvtárat „*valamely kormányzati (önkormányzati) szolgálat vagy ügynökség (hivatal), vagy a parlament kiszolgálására tartanak fenn*”. A minisztériumi és hatósági szakkönyvtárak tehát a végrehajtó hatalom gyűjteményeiként a kormányzati könyvtárak körébe tartoznak (az IFLA utóbbiak közé sorolja a parlamenti és a bírói hatalom könyvtárait is), feladatuk a kormányzati munka támogatása.³⁴ Ezek szinte „búvópatakként léteznek a mai magyar könyvtári rendszerben. A könyvtári szakirodalomban alulreprezentáltak, egyharmaduk nem szolgáltató rendszeresen statisztikai adatokat, nincs semmilyen szervezetük, fórumuk.”³⁵

2009-ben a tizenhárom vizsgált intézmény mindegyike minisztériuma kommunikációs vagy humánpolitikai főosztályának égisze alatt működött (bár akadt

olyan is, amely csak sajtótájékoztatók díszleteként szolgált, és valójában semmilyen szakmai tevékenységet nem fejtett ki), de a szűnni nem akaró átszervezések következtében sűrűn változtak a felettesek, és igen nagy volt a fluktuáció is. A tizenháromból csak három (köztük két országos szakkönyvtár) állt nyitva a nagyközönség előtt, de unikális gyűjteményeiről egyébként is korlátozottan értesülhetett a külvilág, mivel csak hat rendelkezett honlappal, a másik hetet kizárólag a minisztériumi intraneten keresztül lehetett elérni. Állománygyarapodásuk 2007-ig is folyamatosan csökkent, de abban az évben 55%-kal esett vissza, köszönhetően a gyarapítási keret 25%-os csökkenésének. A foglalkoztatottak létszámában 2003-ról 2004-re 17%-os visszaesés következett be. A képzettséget illetően is nagy szórás mutatkozott, mivel akadt olyan intézmény is, ahol mind a négy alkalmazott rendelkezett felsőfokú szakképesítéssel, és olyan egyszemélyes könyvtár is, ahol a könyvtárosnak nem volt szakképesítése.³⁶

A 2010-es kormányzati átalakításokat követően három minisztériumnak (a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériumnak, a Külügyminisztériumnak és a Nemzetgazdasági Minisztériumnak) maradt saját könyvtára, a másik öt különböző háttérintézményeinek adta át a fenntartói feladatokat. A 2012-ben megvizsgált huszonhat könyvtár egyik fele zárt, a másik fele nyilvános intézmény. Mindössze négy akadt, amely hetente legalább negyven órát tartott nyitva, és szintén négy, amely viszont hetente tíz órát sem. Megjegyzendő, hogy az OFI OPKM nyitvatartási ideje 2012-re 20%-kal, heti negyvenöttről harminchat órára csökkent (ma heti negyven órát tart nyitva). A minisztériumi szakkönyvtárak dokumentumállományának gyarapodása 26%-kal csökkent, noha gyarapítási keretük 16%-kal nőtt. Tízéves időszakot vizsgálva megállapítható, hogy 2003 és 2012 között 91%-kal csökkent az állományfejlesztésre fordított összeg. A vizsgált könyvtárak hatoda csak tiszteletpéldányokkal gyarapíthatta gyűjteményét. Tizenegy intézmény rendelkezett rendszeresen frissített, kettő portálszerű szolgáltatásokkal és naponta többször frissített, három pedig statikus tartalmú honlappal. Tíznek egyáltalán nem volt saját internetes oldala.³⁷ A könyvtárak fele szolgáltatót online hozzáférhető, négy pedig helyben elérhető digitalizált tartalmakat. A 2003–2007-es ciklushoz képest pozitív fejlemény, hogy mindegyik könyvtárban közép- vagy felsőfokú szakképesítéssel rendelkező könyvtáros tevékenykedik.³⁸

A vállalati szakkönyvtárak

A vállalati (vagy régebbi terminussal: műszaki) szakkönyvtárak közé zömmel a magánszektor (bankok, valamint gyógyszergyárak és műszaki nagyvállalatok, azaz különösen innovációigényes vállalkozások)³⁹ nem nyilvános információs központjait soroljuk; az állami szférát ebben a körben – a MÁV Szolgáltató Központ Zrt. Dokumentációs Központ és Könyvtár 2015-ös megszűnésével – már csak a Magyar Nemzeti Bank Könyvtára és a Magyar Posta Zrt. Központi Szakkönyvtára, az önkormányzatit a Budapesti Közlekedési Zrt. Könyvtár és a Fővárosi Csatornázási Művek Zrt. Könyvtára képviseli. Számuk az ezredforduló óta folyamatosan csökken: míg 2002-ben harminckilenc, 2012-ben már csak tizenhét üzemelt. A könyvtárosok létszáma ugyanebben az évtizedben nyolcvannégyről ötvenegy főre, a kölcsönzések száma 210743-ról 37523-ra esett vissza.⁴⁰ A 2015-ös minisztériumi statisztika alapján tizenegy működő bibliotékáról van tudomásunk.

A vállalati könyvtárosoknak nincs önálló szervezetük vagy levelezőlistájuk. 2005 óta évente két alkalommal tartanak műhelybeszélgetést az aktuális szakmai témákról az MKE Műszaki Könyvtáros Szekciójának keretében.

Mind a privát, mind az állami szféra vállalati könyvtárainak vizsgálata során sokféle szervezeti-működési modellt, néhány esetben pedig kiugróan jó minőségű szolgáltatásokat ismerhetünk meg, ezért az alábbiakban viszonylag sok esettanulmányt mutatok be.

A Magyar Telekom Csoport munkáját ma a nagyvállalattól 2005-ben kiszervezett Infodok Kft. által működtetett Infotéka segíti. (Szintén az Infodok felel a Telekom ügyviteli rendszeréért.) Bár ez a modell lehetővé teszi, hogy a könyvtár térítés fejében más üzleti partnerek számára is szolgáltatást nyújtson, döntően az anyavállalatot látja el információkkal a 2010-ben alaposan megrostált, elsősorban a vállalati marketing és az infokommunikációs technológiák területén született szakkönyvekkel gyarapított, túlnyomóan hagyományos dokumentumállomány, néhány saját építésű és közel hetven előfizetett adatbázis, illetve a vállalati fejlesztésű *Advise* információmenedzsment-rendszer segítségével. Megrendelt folyóirataik között ma még többségben vannak a printek, de számuk 2013 és 2015 között a felére esett vissza. 2016 tavasza óta e-könyveket is kölcsönöznek a *Dawsonera* nevű brit platformon keresztül. A könyvtárban – felerészt automatikusan, a források kulcsszavai alapján, felerészt szakember közremű-

ködésével – százharmincötféle tematikus hírlevél készül (évente hatezer darab), a magyar és az angol nyelvű napi sajtófigyelőktől a versenytársak szolgáltatási tarifáit szemlélő heti jelentéseken át az innovációt segítő tanulmánygyűjteményekig. Eddig közel ezerkétszáz vállalati munkatárs összesen több mint tízezer feliratkozását regisztrálták, és folyamatosan elemzik az olvasottsági és az elégedettségi mutatókat. Az Infotékában nagy hangsúlyt helyeznek a testreszabott szolgáltatásokra: irodalomfigyelést, tömörítvénykészítést, piacelemző és eseti információkutatásokat végeznek, hírszemléjüket pedig alkalmanként innovációs kommentárral is kiegészítik. Sajtófigyeléseiket és könyvajánlójukat mobileszközökre is optimalizálták.⁴¹

A Richter Gedeon Nyrt. Műszaki Könyvtára egy patinás, több mint száz éve alapított, összesen mintegy tizenkétezer főt foglalkoztató multinacionális gyógyszergyártó vállalat információs igényeit elégíti ki. A cég a 2000-es évek közepén globális terjeszkedésbe kezdett; a külföldi fiálálék megjelenése óta angol nyelvű belső honlapjával ezeket is kiszolgálja a könyvtár, amelytől a hatalmas iparági verseny miatt innovatív megközelítést, naprakészséget és gyorsaságot vár el a fenntartó. Mivel az itteni felhasználók jellemzően az új információkat igénylik, kisebb hangsúlyt fektetnek az archiválásra. Tekintettel az információk rendkívül gyors avulására, a könyvtárban folyamatosan selejtezik a dokumentumállományt, amely ma húszezer kötetből és ugyanennyi kötött folyóiratból áll. (Az előbbi szegmensben nagyjából megegyezik az 1995 óta kivont és beszerzett kiadványok száma, míg a megőrzött folyóiratok példányszáma hatezerrel nőtt húsz év alatt.) Természetesen a maradandó értékű nyomtatványok, mint például az évente kiadott európai és nemzeti gyógyszerkönyvek (vagyis az elérhető gyógyszerek leírásai) vagy a gyártörténet szempontjából releváns anyagok biztos archiválásra számíthatnak. A hagyományos dokumentumoknál azonban ma már sokkal nagyobb szerepet tölt be az előfizetett adatbázisokból kinyerhető információ. Dinamikusan nő az elektronikus források száma: 2015-ben 1700 e-könyvhöz és 1100 e-folyóirathoz fértek hozzá a kutatók. Az elektronikus irodalomkutatásnak és a kutatás-fejlesztési témafigyelésnek itt több mint három évtizedes hagyománya van: a dokumentumok bibliográfiai és analitikus feltárása már 1978 óta gépi katalógusban történik. (A saját fejlesztésű rendszert 2006-ban váltotta fel az OLIB integrált könyvtári szoftver.) A gyár részlegei közül úttörőként, 1998-ban a könyvtár jelentkezett intrane-

tes felülettel, és a könyvtárosokat mindmáig bevonják a vállalati belső honlap fejlesztésébe. Hazánk könyvtárai közül elsőként itt vezették be az RFID (Radio Frequency Identification, rádiófrekvenciás azonosító) használatát is. Az utóbbi évek egyik említésre méltó fejlesztése a *K+F Tudástár* elnevezésű korszerű csoportmunka-felület, amely a kutatói teamek tagjai számára lehetővé teszi az elektronikus szakirodalmi források összegyűjtését és értékelését. A tízfős szervezeti egységben a vállalati profilnak megfelelően a könyvtárosok mellett vegyész végzettségű munkatársak is dolgoznak, akik mindenekelőtt a kutatóknak segítenek az információszerzésben a kutatás különböző szakaszaiban, hiszen legjobban ők értik a felmerülő kérdéseket, igényeket. Az információs szakemberek részt vesznek továbbá a piackutatásokban, az újdonságvizsgálatokban, és – az új termékek törzskönyvezési folyamatának végén – ellájtják a teljes körű szakirodalom összegyűjtésének feladatát. A könyvtár minden módon – az intraneten, kiadványokban, felhasználóképzéseken – igyekszik felhívni a figyelmet szolgáltatásaira, újdonságaira, az általa kínált lehetőségekre, és tudatosítani felhasználóiban, hogy az elektronikus információk mögött is ott áll. Számos tematikus hírlevelet állít össze különböző célcsoportok számára. Évente kiadott *Könyvtári Tájékoztató* című kiadványában ismerteti tevékenységét, könyvajánlókat és színes híreket tesz közzé. A diplomás belépők oktatási programjának része a könyvtári gyűjtemény és szolgáltatások bemutatása is.⁴²

Az Egis Gyógyszergyár Zrt. 1913-ban alapított jogelődjében kezdettől fogva hangsúlyt helyeztek a kurrens szakirodalom beszerzésére, amelyet előbb saját szobába költöztettek, majd 1934-ben könyvtárrá szerveztek. A gyűjtemény 2012-ben került mai helyére, amelynek megtervezésében a könyvtárosok is részt vehettek.

Az Országos Takarékpénztár Bank Szakkönyvtár sajátos gyűjteményt őriz: körülbelül kilencezer kötetes állományának körülbelül egyharmada szakkönyv, a többi az egykori szakszervezeti (vagy régebbi műszóval: szépirodalmi) bibliotéka anyagából olvasztotta magába. Ily módon a szakkönyvtár keretei között egy klasszikus munkahelyi könyvtár továbbélését is biztosítja a fenntartó.

Az OSZK Könyvtári Intézet Könyvtártudományi Szakkönyvtár

Ahogy cikksorozatomban előző részének bevezetőjében utaltam rá, a Könyvtártudományi Szakkönyvtárat

a törvény – érthetetlenül – nem sorolja az országos szakkönyvtárak közé. Bár a nem akadémiai kutatóintézeti könyvtárakat külön nem tárgyalom, e könyvtár szerteágazó, a fenntartói kereteken túlmutató jelentőségű tevékenysége indokolja, hogy szóljak róla.

A könyvtár 141 000 egységre rügő álló állományában a XX. század közepétől kezdődően a teljes hazai könyvtártudományi és könyvtörténeti szakirodalom megtalálható dokumentumtípustól függetlenül. A külföldi anyagból legnagyobb részét a német, a francia, az angolszász és az orosz művek érhetők el. A nyomtatásban érkező, kurrens idegen nyelvű szaklapok száma mára száz alá csökkent. Ezek mellett azonban hozzáférhetők az olvasótermi számítógépeken a *ProQuest Library Science* és az *Emerald Library Studies Collection* elektronikus folyóiratai.

A szolgáltatási kínálatban a szaktájékoztató, az irodalomkutatás és a szakmai konzultációs lehetőségen kívül – az anyaintézménytől, az Országos Széchényi Könyvtártól eltérően – a kölcsönzés és a könyvtárközi kölcsönzés is szerepel. Hasznos kezdeményezés az egész országra kiterjedő könyvtári eseményfigyelés.⁴³

A Könyvtártudományi Szakkönyvtár munkatársai szerkesztik az 1955-ben indult, évente négyszer megjelenő, lektorált tartalmú országos szakfolyóiratot, a *Könyvtári Figyelőt*.

A könyvtár teljességre törekvően feldolgozza a hazai, gazdagon válogatva a külföldi könyvtártudományi és könyvtörténeti szakirodalmat. Ennek tételeiből építették 1989 és 2008 között a *MANCI (Magyar és Nemzetközi Cikk)* adatbázist, amely az 1985-ig retrospektív módon feltárt irodalommal együtt 61 ezer rekordot tartalmazott. A magyar könyvtártudományi szakanyag analitikus leírása 2007 őszétől, a külföldi 2008 második felétől a *HUMANUS (Humántudományi tanulmányok és cikkek)* adatbázisban történik.⁴⁴ Ezekre a rekordokra alapozva készül az évente kétszer elektronikusan megjelenő nemzeti szakbibliográfia, *A magyar könyvtári szakirodalom bibliográfiája (MAKSZAB)*,⁴⁵ valamint a *Könyvtári Figyelő Külföldi folyóirat-figyelő* rovata, továbbá a *Magyar Könyvszemle* éves utolsó számában az előző esztendő hazai nyomda-, könyv-, sajtó- és könyvtártörténeti szakirodalmát regisztráló bibliográfia. A szaktudományi tezauszrt a *Dictio* adatbázisban fejlesztik.⁴⁶

Jegyzetek

Az elektronikus források utolsó megtekintése: 2017. május 10.

1. SZÉKELY Sándor: Szakkönyvtári hálózat és szakirodalmi ellátás = Népegészségügy, 47. évf. 1966. 4. sz. 103. p.
2. A MOKSZ honlapja: <http://www.moksz.org/>
3. A közös katalógus elérhetősége: <http://kozkat.gyemsi.hu/>
4. Tapasztalatok és tervek = Orvosi Könyvtárak, 12. évf. 2015. 2. sz. 14–17. p. (http://lib.semmelweis.hu/moksz/hirlevel/ORVOSI_KONYVTARAK_2015_2szam.pdf); VASAS Livia – PALOTAI Mária: Látélet az orvosi könyvtárakról = Magyar Kórházzövetség XXVI. Kongresszusa, Siófok, 2014. ápr. 2. (<https://lib.semmelweis.hu/app/getFile&id=1998>)
5. KÖRMENDINÉ PÓK Zsófia: Könyvtárak az egészségügy szolgáltatásban Magyarországon. In: Könyvtár és történet. Szerk.: CZEGLÉDI László ; VERÓK Attila. Eger, Líceum, 2014. (A helyi érték. Kulturális örökség tanulmányok. Sectio Iuvenum, 2.) 101. p.; KÜHRNER Éva: Orvosi szakkönyvtárak a szakadék szélén = Könyvtári Kis Híradó, 14. évf. 2009. 4. sz. 18–19. p.; KÜHRNER Éva: Hogyan tovább kórházi szakkönyvtárak? = Orvosi Könyvtárak, 9. évf. 2012. 1. sz. 15. p. (http://www.lib.sote.hu/moksz/hirlevel/ORVOSI_KONYVTARAK_2012_1szam)
6. BEKE Gabriella – PALOTAI Mária: Kérdésemre hol a válasz? Marad-e válaszdó? Pillanatkép a kórházi könyvtárak helyzetéről = Magyar Kórházzövetség XXIX. Kongresszusa, Siófok, 2017. ápr. 27. (<https://drive.google.com/file/d/0B5tgnv7x9zeaVFHVfQz1BhT3c/view>); PALOTAI Mária: Orvosi szakkönyvtárak helyzete a mai Magyarországon – egy kérdőív tanulságai = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 63. évf. 2016. 6–7. sz. 262. p. (<https://tmt.omikk.bme.hu/tmt/article/download/79/80>)
7. KÜHRNER Éva: i. m. 16. p.; A magyarországi könyvtárak statisztikai adatai. 2015. Összeáll.: SOMOGYI József. Bp. : Könyvtári Intézet, 2016. (<http://ki.oszk.hu/sites/ki.oszk.hu/files/stat15.xls>); VASAS Livia – PALOTAI Mária: i. m.
8. SZÉKELY Sándor: i. m. 104–105. p.
9. BEKE Gabriella – PALOTAI Mária: i. m.; PALOTAI Mária: i. m. 255–263. p.
10. BEKE Gabriella: Villanások egy egészségügyi szakkönyvtár elmúlt 50 évéről, tények, számok annak jelen helyzetéről – Mit mutat a Zala Megyei Kórház Egészségügyi Szakkönyvtárának jubileumi mérlege? = Orvosi Könyvtárak, 10. évf. 2013. 1. sz. 20. p. (http://www.lib.sote.hu/moksz/hirlevel/ORVOSI_KONYVTARAK_2013_1szam.pdf)
11. BEKE Gabriella: Gondolatok 2014-ben egy orvosi szakkönyv-

- tárban – „Kitörési pontok” keresése = Orvosi Könyvtárak, 11. évf. 2014. 1. sz. 6–12. p. (http://lib.semmelweis.hu/moksz/hirlevel/ORVOSI_KONYVTARAK_2014_1szam.pdf)
12. KÓNYA Sándor: Az Akadémia újjáalakulása és működése 1957-ig. In: A Magyar Tudományos Akadémia másfél évszázada 1825–1975. Főszerk.: PACH Zsigmond Pál. Bp. : Akadémiai Kiadó, 1975. 381–383. p.; KÓNYA Sándor: A Magyar Tudományos Tanács (1948–1949). Bp. : MTA Könyvtára, 1998. (A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának közleményei, ú. s. 35. [110.] 117–141. p. (https://library.hungaricana.hu/hu/view/MTAKonyvtarKiadvanyai_KOZLEM_035/?pg=0&layout=s))
 13. Megújul a Magyar Tudományos Akadémia intézményhálózata = Magyar Tudomány, 173. évf. 2012. 1. sz. 91–92. p. (<http://www.matud.iif.hu/2012/01/14.htm>); Az MTA 182. Közgyűlése által elfogadott határozatok = Magyar Tudomány, 173. évf. 2012. 1. sz. 93–97. p. (<http://www.matud.iif.hu/2012/01/15.htm>)
 14. MOKÁNYNÉ NAGY Katalin: Betekintés az MTA intézetek könyvtárainak életébe = Könyvtári Figyelő, 34. évf. 1988. 5–6. sz. 406. p. (http://epa.oszk.hu/00100/00143/00298/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_1988_5-6_406-412.pdf)
 15. MOKÁNYNÉ NAGY Katalin: i. m. 406–412. p.; MOKÁNYNÉ NAGY Katalin – RÓZSA György: Folytonosság és változás az akadémiai információellátásban. Az akadémiai intézeti könyvtárak 1994. évi hálózati értekezletéről = Könyvtári Figyelő, 40. évf. 1994. 4. sz. 547–555. p. (http://epa.oszk.hu/00100/00143/00012/mokanynerozsa_h.html); SIMON Mária Anna: A Magyar Tudományos Akadémia kutatóintézeti könyvtári hálózata. Bp. : MTA Könyvtára, 1966. (A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Közleményei, 51.) 5. p. (https://library.hungaricana.hu/hu/view/MTAKonyvtarKiadvanyai_KIADV_051/?pg=0&layout=s)
 16. MONOK István: Az MTA intézethálózatának könyvtárai = Tájékoztató és megbeszélés az akadémiai intézethálózati szakkönyvtárak vezetőivel, MTA KIK, 2017. febr. 23.
 17. HAFFNER Rita: Raktározás, állományellenőrzés, apasztás = Tájékoztató és megbeszélés az akadémiai intézethálózati szakkönyvtárak vezetőivel, MTA KIK, 2017. febr. 23.
 18. ACZÉL-PARTOS Adrienn: Jogi könyvtárak és jogi adatbázisok. In: A jog tudománya. Tudománytörténeti és tudományelméleti írások, gyakorlati tanácsokkal. Szerk.: JAKAB András ; MENYHÁRD Attila. Bp. : HVG ORAC, 2015. 585–622. p.; GERENCSÉR Judit: Justitia szolgáltatásban, avagy a Kúria Tőry Gusztáv Jogi Szakkönyvtára az ítélkező munka támogatásában a 21. században = Kúria, Bp. : 2016. máj. 5.; SÁNDOR Gertrud: „Miképp adjunk jogot a jognak / Hogy joga legyen jognak lennie.” (Körkép a jogi szakkönyvtárak-

- ról) = Szakkönyvtári seregszemle 2016, Bp., 2016. márc. 29. (https://videotorium.hu/hu/recordings/details/12901_Mikepp_adjunk_jogot_a_jognak_Hogy_joga_legyen_jognak_lennie_Korkep_a_jogi_szakkonyvtarakrol_)
19. A magyarországi könyvtárak statisztikai adatai. 2015.
 20. GERENCSÉR Judit: i. m.
 21. Az első lépésektől a jogi szekció megalakulásáig megtett utat az alábbi cikkek és előadások tekintik át: SÁNDOR Gertrud: Adatok és tények a bírósági jogi szakkönyvtárakról = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 7. évf. 1998. 8. sz. 3–7. p. (<http://epa.oszk.hu/01300/01367/00104/pdf/01konyvtarpolitika.pdf>); SÁNDOR Gertrud: Javaslat a megyei bíróságokon működő könyvtárak, könyvgyűjtemények kezeléséhez, működéséhez = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 7. évf. 1998. 8. sz. 8–11. p. (<http://epa.oszk.hu/01300/01367/00104/pdf/01konyvtarpolitika.pdf>); SÁNDOR Gertrud: A bírósági könyvtárak Magyarországon 1998–2003. A Bírósági Könyvtárosok II. Országos Konferenciája = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 13. évf. 2004. 10. sz. 39–45. p. (<http://epa.oszk.hu/01300/01367/00058/pdf/04ki.pdf>); SÁNDOR Gertrud – PATAKI Gábor: A Zala Megyei Bíróság dr. Degré Alajos Jogi Szakkönyvtárának története = Networkshop 2008, Dunaújváros, 2008. márc. 18. (http://videotorium.hu/hu/recordings/details/512_A_Zala_Megyei_Birosag_dr_Degre_Alajos_Jogi_Szakkonyvtaranak_tortenete); GERENCSÉR Judit – HARASZTI Pálné – SÁNDOR Gertrud: Megalakult a Magyar Könyvtárosok Egyesületének Jogi Szekciója = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 20. évf. 2011. 5. sz. 36–43. p. (http://epa.oszk.hu/01300/01367/00243/pdf/EPA01367_3K_2011_05_36-43.pdf)
 22. Az Országos Bírósági Katalógus elérhetősége: <http://corvina.birosag.hu:8080/WebPac/CorvinaWeb>. – A bírósági könyvtári rendszerről lásd: Az ítélkező munka szolgálatában. A Bírósági Könyvtári Rendszer bemutatása = MIA.Bíróság.hu, 2015. szept. 23. (http://mia.birosag.hu/sites/default/files/field_attachment/bkr-katalogushasznalati_utmutato_v4.ppt); PATAKI Gábor: Magyar Bírósági Könyvtári Rendszer = Networkshop 2010, Debrecen, 2010. ápr. 7. (http://videotorium.hu/hu/recordings/details/718_Magyar_Birosagi_Konyvtari_Rendszer)
 23. GERENCSÉR Judit: i. m.
 24. GERENCSÉR Judit: Együttműködési megállapodás aláírása az Országos Bírósági Hivatal és a Kúria között a Bírósági Integrált Könyvtári Rendszer fejlesztése céljából = Könyvtárvilág, 4. évf. 2016. 5. sz. (<http://mke.info.hu/konyvtarvilag/2016/11/egyuttmukodesi-megallapodas-alairasa-az-orszagos-birosagi-hivatal-es-a-kuria-kozott-a-birosagi-integralt-konyvtari-rendszer-fejlesztese-celjabol/3527/#more-3527>)
 25. GERENCSÉR Judit – KOVÁCSNÉ GARAMSZEGI Marianna – SÁNDOR Viktória: A megújuló országos bírósági könyvtári rendszer a bírósági ítélkező munka támogatásában = Networkshop 2017, Szeged, 2017. ápr. 20. (<https://conference.niif.hu/event/7/session/5/contribution/11/material/slides/1.ppt>)
 26. KOCSIS György: A Magyar Nemzeti Levéltár szakkönyvtárainak állapotfelmérése = MNL.gov.hu, 2013. máj. 3. 3–5. p. (http://mnl.gov.hu/docstore/2028_MNL%20szakkonyvtarai.pdf)
 27. A magyarországi könyvtárak statisztikai adatai. 2015.
 28. KOCSIS György: i. m. 12–17., 19., 21. p.
 29. Budapest Főváros Levéltára. Összeáll.: TOMA Katalin. Bp.: Magyar Levéltárosok Egyesülete, 2014. (Magyarország levéltárai) 15–16. p. (http://www.leveltariportal.hu/data/files/bfl_6G91P2.pdf); A magyarországi könyvtárak statisztikai adatai. 2015.
 30. A magyarországi könyvtárak statisztikai adatai. 2015.
 31. B. STENGE Csaba – BOGNÁR István – KOVÁCS Mihály – MACHER Péter: Tatabánya Megyei Jogú Város Levéltára. Bp.: Magyar Levéltárosok Egyesülete, 2014. (Magyarország levéltárai) 1. p. (http://www.leveltariportal.hu/data/files/tmjvl_jEFrcJ.pdf); A magyarországi könyvtárak statisztikai adatai. 2015.
 32. HORVÁTH M. Ferenc: Vác Város Levéltára. Bp.: Magyar Levéltárosok Egyesülete, 2014. (Magyarország levéltárai) 2–3., 10. p. (http://www.leveltariportal.hu/data/files/vvl_V4IB1y.pdf)
 33. JOBST Ágnes: A Történeti Levéltár szakkönyvtára = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 4. évf. 2005. 4. sz. 33–40. p. (<http://epa.oszk.hu/01300/01367/00064/pdf/04leveltar.pdf>); A magyarországi könyvtárak statisztikai adatai és mutatói (az iskolai könyvtárak nélkül) 1998–2015. Adatbázis keresőfelülettel. Összeáll.: SOMOGYI József. Bp.: Könyvtári Intézet, 2016. (<http://ki.oszk.hu/sites/ki.oszk.hu/files/kimut98-15.xlsx>)
 34. ACZÉL-PARTOS Adrienn: i. m. 598. p.; AMBERG Eszter: Búvópatakok a magyar könyvtári rendszerben: a minisztériumi szakkönyvtárak = Szakkönyvtári seregszemle 2016, Bp., 2016. márc. 29. (https://videotorium.hu/hu/recordings/details/12899_Buvopatakok_a_magyar_konyvtari_rendszerben_a_minisztériumi_szakkonyvtarak)
 35. AMBERG Eszter: Búvópatakok a magyar könyvtári rendszerben: a minisztériumi szakkönyvtárak = Könyvtári Figyelő, 55. évf. 2009. 1. sz. 17. p. (http://epa.oszk.hu/00100/00143/00070/pdf/kf_00143_2009_01_017-028.pdf)
 36. AMBERG Eszter: i. m. 19–20., 22–23. p.

37. Érdemes ismét felhívni a figyelmet az RLUK *Powering Scholarship* című stratégiai tervére, amely brit viszonylatban a fontos célok között jelölte meg a rejtett gyűjtemények értékeinek felszínre hozását.
38. AMBERG Eszter: Búvópatakok a magyar könyvtári rendszerben. 2. A minisztériumi szakkönyvtárak 2008–2012 = Könyvtári Figyelő, 60. évf. 2014. 1. sz. 12–14., 16–18. p. (http://epa.oszk.hu/00100/00143/00090/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2014_1_011-043.pdf)
39. A vállalati innováció és a könyvtárak kapcsolatát megvilágítja – gyógyszer- és olajipari példák ismertetésével is – SÁNDORI Zsuzsanna: Pillanattfelvétel vállalati könyvtárakról és az intézmények információs átvilágításáról = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 47. évf. 2000. 4. sz. 151–157. p. (http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=1359&issue_id=18)
40. A magyarországi könyvtárak statisztikai adatai és mutatói...
41. KÓRÓDY Judit: Nagyvállalati információszolgáltatás. Infoszabóság = K2 Kísérleti műhely, Bp., 2015. ápr. 8. (http://videotorium.hu/hu/recordings/details/10966,K2_-_Korody_Judit_eloadasa)
42. SÁNDORI Zsuzsanna – VAJDA Katalin: Hogyan járul hozzá a könyvtár a fenntartó vállalat eredményességéhez? = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 43. évf. 1996. 1. sz. 3–7. p. (http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=2186&issue_id=75); WITTINGHOFF Judit: Web-könyvtár. Net-könyvtár? A könyvtári szolgáltatások új útjai a Richter Műszaki könyvtárában = K2 Kísérleti műhely, Bp., 2015. ápr. 8. (http://videotorium.hu/hu/recordings/details/10967,K2_-_Wittinghoff_Judit_Web-konyvtar_Net-konyvtar_a_konyvtari_szolgáltatások_új_útjai_a_Richter_Műszaki_könyvtaraban)
43. Az eseményfigyelő elérhetősége: <http://ki.oszk.hu/konyvtar/e-konyvtar/esemenyek-az-ország-konyvtaraiban/>
44. RÁCZ Ágnes: Könyvtörténeti és könyvtártudományi szakirodalmi adatbázis kiépítése = Könyvtári Figyelő, 49. évf. 2003. 2. sz. 295–306. p. (<http://epa.oszk.hu/00100/00143/00045/racz.html>); RÁCZ Ágnes: A HUMANUS adatbázis kifejlesztése, különös tekintettel a könyvtártudományi és könyvtörténeti dokumentációra = Könyvtári Figyelő, 54. évf. 2008. 2. sz. 207–221. p. (<http://epa.oszk.hu/00100/00143/00067/113.htm>); TAMÁS Kincső – VASBÁNYAI Ferenc: HUMANUS – Humántudományi Tanulmányok és Cikk Adatbázisa = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 17. évf. 2008. 2. sz. 29–34. p. (<http://epa.oszk.hu/01300/01367/00186/pdf/04humanus.pdf>); HEGYKÖZI Ilona: Viszlát, MANCI – helló, HUMANUS! Új helyen a friss könyvtári szakmai publikációk adatai = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 18. évf. 2009. 9. sz. 32–35. p. (http://epa.oszk.hu/01300/01367/00223/pdf/EPA01367_3K_2009_09_32-35.pdf)
45. A bibliográfia elérhetősége: <http://ki.oszk.hu/konyvtar/nalunk-keszul/a-magyar-konyvtari-szakirodalom-bibliografija>
46. Az adatbázis elérhetősége: <http://bodza.bibl.u-szeged.hu:9802/dictio>

Béérkezett: 2017. május 11.

ELŐZETES A KÖVETKEZŐ SZÁMBÓL

Beszámoló az OCLC EMEA 2017. évi berlini konferenciájáról

Az OCLC EMEA 2017. évi berlini regionális konferenciájáról két eltérő megközelítést választó, egymást jól kiegészítő beszámolót szeretnénk előzetesen olvasóink figyelmébe ajánlani.

HORVÁTH Zoltánné (*Hálózati metaadat univerzum – könyvtárak válaszáton*) írásában a konferencián elhangzottak tematikus bemutatásával, a problémák tipizálásával teszi kézzelfoghatóvá a szemantikus web és a felhő alapú globális vagy regionális infrastruktúrák világában az adatmenedzsment előttünk álló eldöntendő kérdéseit, valamint a globális információkezelés új generációs eszközei mellett kiemeli az értékkelvű könyvtárosi szemlélet érvényesülését az intelligens megoldások tükrében.

DANCS Szabolcs (*Oszd meg, és ne uralkodj!*) írásában a trendek és fejlesztések számbavételekor néhány általa különösen fontosnak tartott előadás üzenetét közvetítette, melyek egybehangzóan az együttműködés és az információ megosztásának fontosságáról szólnak.

Az előzetes tájékozódáshoz felkereshető a konferencia honlapja:
<https://www.oclc.org/en/events/2017/emea-annual-2017/theme.html>.

(A szerk.)